

ΤΟ ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΖΙΤΣΑΣ
(ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1915-1916)

Στη σειρά «εκπαιδευτικά» των ΓΑκ ηπείρου απόκεινται 4 χαρτόδετοι φάκελοι για το ελληνικό σχολείο της ζίτσας. Ο πρώτος φάκελος είναι μαθητολόγιο, έχει την ένδειξη 1.2.14.1.1, διαστάσεις 30 x 43, 251 σελίδων περίπου και με την επικάτα «*Δια τό Ελληνικόν¹ Σχολείον Ζίτσας Ηπείρου 1915-1916*». Ο δεύτερος φάκελος είναι και αυτός μαθητολόγιο, έχει την ένδειξη 1.2.14.1.2, 190 σελίδων περίπου, με διαστάσεις 48 x 34 και με επικάτα «*Μαθητολόγιον Άστικού σχολείου Ζίτσας*». Ο τρίτος φάκελος είναι βιβλίο βαθμολογιών, έχει την ένδειξη 1.2.14.3.1, διαστάσεις 44 x 30, 50, περίπου 205 σελίδων και με επικάτα «*Ειδικός Έλεγχος έλληνικού σχολείου Ζίτσας 1914-1915*». Ο τελευταίος φάκελος είναι βιβλίο πιστοποιητικών σπουδών, έχει την ένδειξη 1.2.14.4.1, διαστάσεις 43 x 31, 50 φύλων περίπου και με την επικάτα «*Πιστοποιητικόν σπουδής έλληνικού σχολείου Ζίτσας 1914-1915*».

Ο πρώτος φάκελος είναι μαθητολόγιο και καλύπτει τα σχολικά έτη 1915 έως 1940. Το μαθητολόγιο χωρίζεται σε δέκα στήλες , όπου αναγράφονται αντίστοιχα: το όνομα του μαθητή, ο τόπος γέννησης, η ηλικία, το επάγγελμα του πατέρα, ο χρόνος εγγραφής, «*Τάξις έν f ένεγράφη*», το τεκμήριο εγγραφής, το όνομα του κηδεμόνα, τα εκπαι-

1. Ελληνική Σχολή γραμμάτων υπήρχε στη ζίτσα ήδη από το 19ο αιώνα. ενδεικτικά βλ. τη συστηματική μελέτη του Θεόδωρου κοσμά 2005, σσ. 79-86. Τα ελληνικά σχολεία ήταν σχολεία δευτεροβάθμιου επιπέδου και λειτουργούσαν στην Ελλάδα, ήδη από τον ΙΘ' αιώνα. Τα σχολεία αυτά αποτελούν μετεξέλιξη των Ακαδημιών του ΙΗ' αιώνα, οι οποίες ιδρύθηκαν χάρη στις ευεργεσίες της μεταναστευτικής διασποράς. Η λειτουργία των σχολείων αυτών ενισχύθηκε από την διακυβέρνηση του Καποδίστρια και θεσμοθετήθηκε επίσημα η λειτουργία τους στη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα με το ΒΔ 31 Δεκ.1836/12 Ιαν 1837 «*Περι του κανονισμού των ελληνικών σχολείων κα'ι γυμνασίων*» ΦΕΚ αριθμ. 87, 31 Δεκ. 1836, άρθρ. 3-4. Τα ελληνικά σχολεία καταργήθηκαν το 1929 από τα μέτρα της τότε κυβέρνησης Βενιζέλου. Η φοίτηση κοριτσιών στο ελληνικό σχολείο δεν επιτρεπόταν, αντίθετα στο ελληνικό σχολείο της Ζίτσας παρατηρούμε ότι φοιτούσαν και κορίτσια. Το γεγονός αποτελεί πρωτοπορία. Για μία διεξοδικότερη μελέτη της ιστορίας της νεοελληνικής εκπαίδευσης προτείνουμε ενδεικτικά: Σακκής2011, σ. 107. Επίσης στον ίδιο τόμο Μαυροσκούφης 2011, σσ. 91-93. Επίσης Τζήκας2011, σσ. 121-123. Μπουζάκης 2011, σσ. 175-176.

δευτικά τέλη «Α' και Β' *έξαμηνας*» και οι παρατηρήσεις. Στην παρούσα μελέτη θα ασχοληθούμε με τα σχολικά έτη 1915-1916 και ευελπιστούμε σε σύντομο χρονικό διάστημα να εκδώσουμε και τους άλλους φακέλους. Όλες οι σελίδες του μαθητολογίου αριθμούνται από τη σελίδα 1 έως τη σελίδα 251. Πρέπει να τονίσουμε ωστόσο, ότι ορισμένες σελίδες είναι κενές. Ενδεικτικά σημειώνουμε τις σελίδες 247 έως 251².

Κατά το σχολικό έτος 1915-1916 ενεγράφησαν 51 μαθητές συνολικά, τα ονοματεπώνυμα των οποίων είναι τα εξής: Στέφανος Κ. Μπότσιος, Αναστάσιος Εμ. Γεωργιάτης, Χριστόδουλος Δ. Κονταύλης, Παναγιώτης Θ. Πράσος, Νικόλαος Δημ. Μπότσιος, Θεοχάρης Κ Πατσιάς, Βασίλης Π. Λάγκας, Αθανάσιος Β. Μπουκουβάλας, Ευάγγελος Ν. Καλτσούνης, Δημήτριος Π. Αναγνωστόπουλος, Θεοδόσιος Δ. Μαντάς, Σωτήρης Δ. Γιούνης, Χριστόδουλος Κ. Ζέρβας, Θωμάς Δ. Πίντζας, Μιχαήλ Γ. Ζήσης, Νικόλαος Αρ. Χαραλάμπους, Βασίλειος Κ. Μωραΐτης, Ευάγγελος Γ. Κακαϊδής, Σταύρος Ν. Βάης, Βασίλειος Λαμ. Κοντός, Θεόδωρος Ευαγ. Μπέσιος, Σπυρίδων Δ. Λέντζης, Χρήστος Β. Γότσης, Νικόλαος Κ. Δρόσος, Χριστόδουλος Αρ. Παπαναστασίου, Φώπιος Ν. Αλεξίου, Ιωάννης Χρ. Λεοντίδης, Ιωάννης Γ. Μάνθος, Παναγιώτης Ν. Γκιούτας, Σταύρος Περ. Νούλης, Αναστάσιος Κ.Θεμελής, Εμμανουήλ Β. Γάτσιος, Δημήτριος Αδ. Ζώης, Βασίλειος Μιχ. Σλήτας, Μιχαήλ Κ. Κοντολίδης, Γιώργος Ηλ. Γύρας, Δημήτριος Ευαγ. Πέγκας, Παναγιώτης Β. Λίβος, Κωνσταντίνος Γ. Ευθυμίου, Χρήστος Δ. Γύρας, Ανδρέας Δ. Κύργιος, Κωνσταντίνος Ν. Σλήτας, Βασίλειος Κ. Μπότσιος, Αθηνά Χρ. Μαντά, Βασιλική Στ. Καρούλη, Ευάγγελος Μ. Καρβέλης, Βασίλειος Κ. Κόρδας, Ιωάννης Δ. Τσέτσης, Γεώργιος Χρ. Πράσος, Ηλίας Γ. Μαγκλογιάννης, Θρασύβουλος Δ. Γιούνης³.

Όσον αφορά τον τόπο καταγωγής των μαθητών: 33 μαθητές γεννήθηκαν στη Ζίτσα, 7 στην Καρίτσα, 4 στο Λίθινο, 1 στη Ζηλίστα⁴, 1 στους Κουκλιούς, 1 στην Κρεστούνιτσα⁵, 1 γεννήθηκε στο Ράικο, 1 γεννήθηκε στο Σούλι, 1 στο Μπουρτάρι⁶ και 1 στην Πρωτόπαπα⁷.

2. Βλ. Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχείο Νομού Ιωαννίνων, (ΓΑΚ-ΑΝΙ), Εκπαιδευτικά, φάκελος 1.2.14.1.1, μαθητολόγιο 1, (1915-1916).

3. Βλ. ΓΑΚ-ΑΝΙ, Εκπαιδευτικά, μαθητολόγιο 1, φ. 1-4 (1915-1916).

4. Πιστεύουμε ότι είναι το χωριό Ζελίστα, το οποίο ανήκε στην ναχιγιέ των Κουρέντων. Κατά παραδρομή γράφτηκε Ζηλίστα και όχι Ζελίστα. Για τις ονομασίες των χωριών και για τις διοικητικές δομές της Ηπείρου κατά τη διάρκεια της ύστερης τουρκοκρατίας βλ. Κοκολάκης 2003, σ. 429.

5. Σήμερα το χωριό ονομάζεται Δεσποτικό. Για τις ονομασίες των χωριών που βρίσκονται κοντά στη Ζίτσα βλ. Γύρας 2013, σ. 235.

6. Παλιά ονομασία του χωριού Δαφνόφυτου. Στο ίδιο, σ. 272.

7. Βλ. ΓΑΚ-ΑΝΙ, Εκπαιδευτικά, μαθητολόγιο 1, φ. 1-4 (1915-1916). Βλ. επίσης παρακάτω το παράθεμα για μία αναλυτική κατάταξη των μαθητών με βάση τον τόπο γέννησης.

επιπλέον, 9 από τους μαθητές αντί για την ένδειξη επαγγέλματος του «πατρός», αναγράφεται η λέξη ορφανός. Τα επαγγέλματα των πατέρων των άλλων αγοριών είναι τα εξής: 1 αμπελουργός, 8 γεωργοί, 1 βαρελοποιός, 1 γιατρός, 1 φαρμακοποιός, 1 μάγειρας, 6 έμποροι, 1 αρτοποιός, 2 ξενοδόχοι, 10 υπάλληλοι εκ των οποίων 1 αναγράφεται ως ταχυδρομικός υπάλληλος, 2 δάσκαλοι, 1 εμποροράφτης, 1 εργάτης, 1 κτηματίας, 2 παντοπώλες, και 1 οπωροπώλης. Σχετικά με τις δύο μοναδικές περιπτώσεις γυναικών, την Αθηνά Χρ. Μαντά και τη Βασιλική Στ. Καρούλη που εγγράφονται στην πρώτη και δεύτερη τάξη αντίστοιχα, γεννήθηκαν στη Ζίτσα και το επάγγελμα των πατέρων τους είναι αντίστοιχα γιατρός και αμπελουργός⁸.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε την ηλικία των παιδιών, η οποία κυμαίνεται από 12 έως 16 ετών για τις τάξεις Α'-Γ'. Ο χρόνος εγγραφής τους προσδιορίζεται ανάμεσα της 3 Σεπτεμβρίου έως 7 Οκτωβρίου. Τα ονόματα των κηδεμόνων όπως και οι παρατηρήσεις παρότι αναγράφονται ως επιγραφές στις αντίστοιχες στήλες δεν αναφέρονται. Στις παρατηρήσεις όμως, έχουμε ως εξαίρεση τον μαθητή Ηλία Γ. Μαγκλογιάννη, για τον οποίο αναγράφεται, ότι αποχώρησε το μήνα Μάρτιο του συγκεκριμένου σχολικού έτους(1915-1916)⁹.

Επιπροσθέτως, στην αντίστοιχη στήλη με επιγραφή τόπος γεννήσεως διαφαίνεται ότι τα περισσότερα παιδιά που γεννήθηκαν στη Ζίτσα πήραν το ενδεικτικό από το δημοτικό σχολείο της Ζίτσας. Οι δύο προαναφερόμενες μαθήτριες αποφοίτησαν από το Παρθεναγωγείο της Ζίτσας γεγονός που μαρτυρεί ότι την εποχή εκείνη παράλληλα με το δημοτικό σχολείο λειτουργούσε και Παρθεναγωγείο¹⁰.

Οι μαθητές που γεννήθηκαν στην γειτονική καρίτσα και γράφτηκαν στο ελληνικό σχολείο Ζίτσας είχαν ενδεικτικό από το δημοτικό σχολείο Καρίτσας. Οι υπόλοιποι μαθητές, που δεν γεννήθηκαν στη Ζίτσα και εγγράφτηκαν στο τότε ελληνικό σχολείο είχαν ενδεικτικά από τα δημοτικά σχολεία του τόπου που γεννήθηκαν. Εξαίρεση αποτελούν οι μαθητές Νικόλαος Κ. Δρόσος και Ευάγγελος Γ. Κακαϊδής: ο πρώτος είχε ενδεικτικό από δημοτικό σχολείο των Ιωαννίνων και ο δεύτερος είχε πιστοποίηση από ιδιωτική διδασκαλία. Δυστυχώς δεν αναγράφεται κάτι παραπάνω από την ένδειξη ιδιωτική διδασκαλία, πράγμα ενδιαφέρον όσον αφορά την ιδιωτική εκπαίδευση της εποχής.

Επιπλέον, στη στήλη των εκπαιδευτικών τελών είναι επικολλημένα χαρτόσημα των δύο δραχμών με τη σφραγίδα «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΖΙΤΣΗΣ». Στο

8. Βλ. ΓΑΚ-ΑΝΙ, Εκπαιδευτικά, μαθητολόγιο 1, φ. 1-4 (1915-1916). Βλ. επίσης το παράθεμα για μία αναλυτική κατάταξη των μαθητών και των μαθητριών με βάση το επάγγελμα του πατέρα τους.

9. Βλ. ΓΑΚ-ΑΝΙ, Εκπαιδευτικά, μαθητολόγιο 1, φ. 6 (1915-1916).

10. Παρθεναγωγείο στη Ζίτσα είχε ιδρυθεί το 19ο αιώνα. Βλ. Κοσμάς 2005, σσ. 86-93.

μαθητολόγιο στο πέμπτο φύλλο¹¹ υπάρχει γνήσια ενυπόγραφη σημείωση του ελληνοδιδασκάλου Ν. Γ. Ξυλάνη, η οποία αναγράφει τα εξής: «Κατα παραδρομήν δέν ένεγράφησαν μαθηταί έν τή παρούση σελίδι αλλ' έν τή αμέσως έπόμενη».

Στο έκτο φύλλο του συγκεκριμένου σχολικού έτους 1915-1916 υπάρχει η εξής επιγραφή: «έν Ζίτση τή 20^ή Ιουνίου 1916»¹². Υπογράφουν ο σχολάρχης Ν. Ι. Βαγενάς και ο δημοδιδάσκαλος Νικόλαος Γ. Ξυλάνης. Ακόμη πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχει σφραγίδα με την εξής επιγραφή: «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΖΙΤΣΗΣ».

Από τα παραπάνω τεκμαίρεται ότι στη Ζίτσα, κατά τη διάρκεια των ετών 1915-16, εκτός από το ελληνικό, το δημοτικό σχολείο λειτουργούσε και Παρθεναγωγείο από όπου το υλικό μας δεν προσφέρεται για περισσότερες πληροφορίες, εκτός από δύο αναφορές. Στο ελληνικό σχολείο Ζίτσας, τη διάρκεια που προαναφέρουμε, φοίτησαν 51 μαθητές από την ηλικία 12-16 ετών. Οι μαθητές προέρχονταν εκτός από τη Ζίτσα και από τα γύρω κοντινά χωριά και λίγο μακρύτερα, ενώ η οικογενειακή τους κατάσταση είναι μικροαστική και αγροτική, με εξαίρεση δύο περιπτώσεων κατά τις οποίες οι γονείς φαίνεται να κατέχουν ευγενή επαγγέλματα (ιατρός, φαρμακοποιός).

Η Ήπειρος, χωρίστηκε μετά την απελευθέρωση και την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος σε πέντε σχολικές περιφέρειες εκ των οποίων, η κάθε μια είχε το δικό της επιθεωρητή δημοτικών σχολείων¹³. Τα χωριά των Κουρέντων υπάγονταν στις δύο πρώτες σχολικές περιφέρειες. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη περιφέρεια περιλάμβανε τις επαρχίες Μετσόβου, τα τμήματα Ζαγορίου και Μαλακασίου και μέρος του τμήματος Κουρέντων, το οποίο υπαγόταν εκκλησιαστικά στη Μητρόπολη Ιωαννίνων. Επιθεωρητής τοποθετήθηκε ο καθηγητής του γυμνασίου Κορίνθου Αλ. Καθάριος¹⁴. Η δεύτερη περιλάμβανε την επαρχία Κόνιτσας, Πωγωνίου και μέρος του τμήματος των Κουρέντων, το οποίο υπαγόταν στην εκκλησιαστική διοίκηση του μητροπολίτη Βελλάς και Κονίτσης. Επιθεωρητής ορίστηκε ο καθηγητής γυμνασίου Χαλκίδας Αλεξ. Παπαγιανόπουλος¹⁵.

Μετά την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από το βορειοηπειρωτικό χώρο, η διαίρεση των περιφερειών τροποποιήθηκε και οι περιφέρειες έγιναν από 5 σε 8. Η αύξηση του αριθμού των περιφερειών στόχευε στην ευκολότερη επιθεώρηση των σχολείων και τη βελτίωση της εκπαίδευσης. Τα χωριά της επαρχίας Κουρέντων, στα

11. Βλ. ΓΑΚ-ΑΝΙ., Εκπαιδευτικά, μαθητολόγιο 1, φ. 5 (1915-1916).

12. Βλ. ΓΑΚ-ΑΝΙ, Εκπαιδευτικά, μαθητολόγιο 1, φ. 6 (1915-1916).

13. Βλ. Νικολαΐδου 1987, σσ. 92-93. Όπου αναλύει διεξοδικά τη διοικητική οργάνωση της εκπαίδευσης τα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου.

14. Αυτόθι, σσ. 92-93.

15. Αυτόθι, σσ. 92-93.

οποία διοικητικά και γεωγραφικά εντασσόταν η Ζίτσα είχαν ενταχθεί σε δύο διαφορετικές με βάση τη γεωγραφική τους θέση. Τα σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, του τμήματος Μαλακασίου και τα χωριά των Κουρέντων εντεύθεν του Καλαμά υπάγονταν στην πρώτη σχολική περιφέρεια. Έδρα της περιφέρειας ήταν τα Ιωάννινα. Επιθεωρητής ορίστηκε ο καθηγητής Χρ Μέκιος¹⁶. Στην έκτη σχολική περιφέρεια υπάγονταν τα σχολεία της επαρχίας Πωγωνίου, τα χωριά των Κουρέντων, τα οποία βρίσκονται πέρα από τον Καλαμά και τα χωριά που βρισκόταν γύρω από τον ποταμό Δρίνο. Έδρα ήταν το Δελβινάκι. Επιθεωρητής ορίστηκε ο Αριστ. Γκιόλμαν¹⁷.

Η Ζίτσα σύμφωνα με την γεωγραφική της θέση υπαγόταν στην πρώτη σχολική περιφέρεια. Κατατάσσονται αλφαβητικά οι μαθητές με βάση το επάγγελμα των πατέρων τους:

Παιδιά με πατέρα δημόσιο υπάλληλο

Εμμανουήλ Β. Γάτσιος
Θρασύβουλος Δ. Γιούνης
Σωτήρης Δ. Γιούνης
Ευάγγελος Ν. Καλτσούνης
Ιωάννης Γ. Μάνθος
Θεοδόσιος Δ. Μαντάς
Βασίλειος Κ. Μπότσιος
Νικόλαος Δημ. Μπότσιος
Δημήτριος Ευαγ. Πέγκας
Κωνσταντίνος Ν. Σλήτας

Ορφανοί

Σταύρος Ν. Βάης
Ευάγγελος Ν. Καρβέλης
Βασίλειος Κ. Κόρδας
Σπυρίδων Δ. Λέντζης
Ηλίας Γ. Μαγκλογιάννης
Αθανάσιος Β. Μπουκουβάλας
Θωμάς Δ. Πίντζας
Παναγιώτης Θ. Πράσος
Ιωάννης Δ. Τσέτσης

Παιδιά με πατέρα γεωργό

Φώτιος Ν. Αλεξίου
Κωνσταντίνος Γ. Ευθυμίου
Μιχαήλ. Γ. Ζήσης
Δημήτριος Αδ. Ζώης
Αναστάσιος Κ. Θεμελής
Θεόδωρος Ευαγ. Μπέσιος
Σταύρος Περ. Νούλης
Θεοχάρης Κ. Πατσιάς

Παιδιά με πατέρα έμπορο

Δημήτριος Π. Αναγνωστόπουλος
Γεώργιος Ηλ. Γύρας
Χρήστος Δ. Γύρας
Χριστόδουλος Κ. Ζέρβας
Ευάγγελος Γ. Κακαϊδής
Χριστόδουλος Αρ. Παπαναστασίου

16. Αυτόθι, σσ. 92-93.

17. Αυτόθι, σσ. 92-93.

Παιδιά με πατέρα γιατρό
Χριστόδουλος Δ. Κονταύλης
Αθηνά Χρ. Μαντά

Παιδιά με πατέρα δάσκαλο
Μιχαήλ Κ. Κοντολίδης
Βασίλειος Μιχ. Σλήτας

Παιδιά με πατέρα παντοπώλη
Βασίλης Π. Λάγκας
Στέφανος Κ. Μπότσιος

Παιδί εργάτη
Παναγιώτης Ν. Γκιούτας

Παιδί μάγειρα
Γεώργιος Χρ. Πράσος

Παιδί κτηματία
Βασίλειος Κ. Μωραΐτης

Γιός αρτοποιού
Ανδρέας Κ. Κύργιος

Παιδιά με πατέρα αμπελουργό
Βασιλική Στ. Καρούλη
Παναγιώτης Β. Λίβος

Παιδιά με πατέρα ξενοδόχο
Νικόλαος Κ. Δρόσος
Βασίλειος Λαμ. Κοντός

Παιδί εμποροράφτη
Ιωάννης Χρ. Λεοντίδη

Παιδί φαρμακοποιού
Αναστάσιος Εμ. Γεωργάτης

Παιδί οπωροπώλη
Νικόλαος Αρ. Χαραλάμπους

Παιδί αρτοποιού
Χρήστος Δ. Γότσης

Κατατάσσονται οι μαθητές αλφαβητικά με βάση το επάγγελμα των πατέρων τους:

Η πλειοψηφία των παιδιών που φοιτούσαν στο ελληνικό σχολείο είχαν πατέρα δημόσιο υπάλληλο. Εύκολα καταλαβαίνουμε ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι είχαν σταθερό και ίσως μεγαλύτερο εισόδημα συγκριτικά με τους άλλους κατοίκους και μπορούσαν να πληρώνουν τα εκπαιδευτικά τέλη για τη φοίτηση των παιδιών τους. Το ίδιο ισχύει και για τα παιδιά των δασκάλων.

Επίσης εξαιρετικά μεγάλη αναδεικνύεται η φοίτηση παιδιών με πατέρες γεωργούς. Αυτό ερμηνεύεται ιστορικά και κοινωνιολογικά. Πιο συγκεκριμένα, ο Κ. Τσουκαλάς υποστηρίζει ότι σε περιοχές που δεν υπήρχαν μεγάλες ιδιοκτησίες γης τα ποσοστά φοίτησης ήταν μεγαλύτερα εν σχέσει με περιοχές, στις οποίες υπήρχαν μεγάλες ιδιοκτησίες γης¹⁸. Η Ζίτσα δεν είχε ποτέ μεγάλες ιδιοκτησίες γης.

18. Βλ. Τσουκαλάς 1992, σ. 427.

Εξίσου μεγάλο ποσοστό φοίτησης παρουσιάζουν οι μαθητές με πατέρες που ασκούσαν εμπορικές δραστηριότητες. Αναλυτικότερα 5 παιδιά είχαν πατέρα έμπορο, 2 παιδιά με πατέρα παντοπώλη, 2 παιδιά με πατέρα ξενοδόχο, 1 παιδί με πατέρα οπωροπώλη, 1 παιδί με πατέρα αρτοποιό, 1 παιδί με πατέρα εμποροράφη και 1 παιδί με πατέρα βαρελοποιό. Οι γονείς των παιδιών αυτών επιθυμούσαν να προσφέρουν στα παιδιά τους κάποιου επιπέδου μόρφωση, ώστε να ασκούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Όπως επισημαίνει ο Β. Οικονόμου τον τελευταία αιώνα της τουρκοκρατίας και μετά την απελευθέρωση, η Ζίτσα γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη καθώς, πολλοί ζιτσαίοι ανέπτυξαν εμπορικές δραστηριότητες στα Γιάννενα ή μετανάστευσαν στο εξωτερικό, στέλνοντας εμβάσματα στις οικογένειες τους¹⁹.

Αξιοπρόσεκτος αριθμός εντοπίζεται στους μαθητές που αναγράφονται ως ορφανοί από πατέρα. Το γεγονός αυτό ερμηνεύεται επειδή ακριβώς είχαν προηγηθεί οι βαλκανικοί πόλεμοι. Η οικονομική ανάπτυξη του χωριού της Ζίτσας, τους παραινεί να επιδιώκουν ένα καλύτερο μορφωτικό επίπεδο²⁰.

Τα 2 παιδιά των γιατρών και το παιδί του φαρμακοποιού είναι λογικό, σύμφωνα με τα κοινωνιολογικά δεδομένα της εποχής και της περιοχής να έχουν πρόσβαση σε αυτή τη βαθμίδα της εκπαίδευσης, καθώς προέρχονταν από οικογένειες με υψηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο.

Το παράδοξο για τα δεδομένα της εποχής, είναι ο γιός του εργάτη και ο γιός του μάγειρα²¹. Παρά το γεγονός ότι οι γονείς τους ήταν χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, τα παιδιά τους αποτελούσαν εξαίρεση για την τοπική κοινωνία της Ζίτσας, καθώς ενεγράφησαν στο σχολείο και φοίτησαν μαζί με τα υπόλοιπα παιδιά.

Ακόμη εντύπωση προκαλεί η φοίτηση των 2 παιδιών, τα οποία είχαν πατέρα αμπελοργό. Γνωρίζουμε ότι πολλοί ζιτσαίοι εργάζονταν στα Γιάννενα ως οινοπώλες²². Εύλογα αντιλαμβανόμαστε ότι, κατά πάσα πιθανότητα, τα παιδιά αυτά επιδίωκαν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ώστε να σταδιοδρομήσουν στο επάγγελμα αυτό.

Μόλις ένας μαθητής αναγράφεται στο μαθητολόγιο με πατέρα κτηματία. Ο μαθητής δεν γεννήθηκε στη Ζίτσα, αλλά στο χωριό Λίθινο. Η Ζίτσα δεν είχε ποτέ μεγάλη ιδιοκτησία γης και επομένως δεν υπήρξε ποτέ τσιφλίκι. Αντίθετα με τα άλλα γειτονικά χωριά, τα οποία από το 19^ο ήταν όλα τσιφλίκια²³.

19. Βλ. Οικονόμου 1969, σσ. 72-74.

20. Αυτόθι, σσ. 72-74.

21. Γεωργιάδης 1889, σ. 46. Υποστηρίζει ότι πολλοί ζιτσαίοι εργάζονταν στα Γιάννενα ως οινοπώλες και ως μάγειροι.

22. Βλ. Παπασταύρου 1895, σ. 43. Βλ. επίσης Γεωργιάδης 1889, σ. 46.

23. Παπασταύρου 1895, σ. 43.

Όσον αφορά την εκπαίδευση των γυναικών, η Σιδηρούλα Ζιώγου-Καραστεργίου υποστηρίζει τα εξής: «οι Ελληνίδες στις αρχές του 20^{ου} άρχισαν να φοιτούν στα δευτεροβάθμια σχολεία αρρένων, χωρίς να προηγηθεί νομοθετική ρύθμιση, αλλά έγινε σύμφωνα με την ανοχή της κοινωνίας στο θέμα της συνεκπαίδευσης»²⁴.

Μαθητές με τόπο γέννησης τη Ζίτσα

Φώτιος Ν. Αλεξίου

Σταύρος Ν. Βάης

Εμμανουήλ Β. Γάτσιος

Αναστάσιος Εμ. Γεωργάτης

Θρασύβουλος Δ. Γιούνης

Σωτήρης Δ. Γιούνης

Παναγιώτης Ν. Γκιούτας

Γεώργιος Ηλ. Γύρας

Χρήστος Δ. Γύρας

Χριστόδουλος Κ. Ζέρβας

Μιχαήλ Γ. Ζήσης

Ευάγγελος Ν. Καλτσούνης

Ευάγγελος Ν. Καρβέλης

Βασιλική Στ. Καρούλη

Μιχαήλ Κ. Κοντολίδης

Βασίλειος Κ. Κόρδας

Ανδρέας Δ. Κύργιος

Ιωάννης Χρ. Λεοντίδης

Παναγιώτης Β Λίβος

Αθηνά Χρ. Μαντά

Θεοδόσιος Δ. Μαντάς

Ηλίας Γ. Μαγκλογιάννης

Βασίλειος Κ. Μπότσιος

Νικόλαος Δημ. Μπότσιος

Στέφανος Κ. Μπότσιος

Σταύρος Περ. Νούλης

Δημήτριος Ευαγ. Πέγκας

Θωμάς Δ. Πίντζας

Γεώργιος Χρ. Πράσος

Παναγιώτης Θ. Πράσος

Κωσταντίνος Ν. Σλήτας

Μιχαήλ Γ. Σλήτας

Ιωάννης Δ. Τσέτσης

Μαθητές με τόπο γέννησης την Καρίτσα

Βασίλειος Λαμ. Κοντός

Βασίλης Π. Λάγκας

Σπυρίδων Δ. Λέντζης

Θεόδωρος Ευαγ. Μπέσιος

Αθανάσιος Β. Μπουκουβάλας

Χριστόδουλος Αρ. Παπαναστασίου

Θεοχάρης Κ. Πατσιάς

Μαθητές με τόπο γέννησης το Λίθινο

Χρήστος Δ. Γότσης

Αναστάσιος Κ. Θεμελής

Βασίλειος Κ. Μωραΐτης

Νικόλαος Αρ. Χαραλάμπους

Μαθητής με τόπο γέννησης την Πρωτόπαππα

Νικόλαος Κ. Δρόσος

Μαθητής με τόπο γέννησης το Μπουρτάρι

Δημήτριος Αδ. Ζώης

Μαθητής με τόπο γέννησης το Ράϊκον

Ιωάννης Γ. Μάνθος

24. Πρβλ. Ζιώγου-Καραστεργίου, Μπουζάκης 2011, σ. 980.

Μαθητής με τόπο γέννησης το Σούλι

Κωνσταντίνος Γ. Ευθυμίου

Μαθητής με τόπο γέννησης τους Κουκλιούς

Δημήτριος Π. Αναγνωστόπουλος

Μαθητής με τόπο γέννησης την Ζηλίστα

Χριστόδουλος Δ. Κονταύλης

Μαθητής με τόπο γέννησης την Κρεστούνιστα

Ευάγγελος Γ. Κακαϊδής

Με βάση τα δεδομένα του πίνακα μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής:

1. Η πλειοψηφία των παιδιών που φοιτούσαν στο ελληνικό σχολείο είχαν ως τόπο γέννησης τη Ζίτσα. Η Ζίτσα ήταν ήδη από το 19^ο αιώνα το μεγαλύτερο χωριό της περιοχής των Κουρέντων²⁵ και είχε οργανωμένο σχολικό σύστημα από το 19^ο αιώνα. Επομένως, αφού το ελληνικό σχολείο ήταν εγκατεστημένο στη Ζίτσα, τα παιδιά που ζούσαν εκεί ήταν ευκολότερο να φοιτήσουν σε αυτό, καθώς δεν χρειαζόταν να πληρώσουν χρήματα για τη μετακίνηση τους.
2. Επτά παιδιά που φοιτούσαν στο ελληνικό σχολείο είχαν ως τόπο γέννησης την Καρίτσα. Είναι λογικό, καθώς η χιλιομετρική απόσταση μεταξύ Ζίτσας-Καρίτσας είναι περίπου 2,5 χιλ.
3. Επίσης, τέσσερα παιδιά είχαν γεννηθεί στο Λίθινο. Το Λίθινο, όπως και η Καρίτσα είναι γειτονικό χωριό με τη Ζίτσα. Οι μαθητές δεν χρειάζονταν να διανύσουν μεγάλη χιλιομετρική απόσταση, ώστε να φοιτήσουν στο συγκεκριμένο σχολείο.
4. Δύο ακόμη μαθητές έχουν γεννηθεί σε γειτονικά χωριά με τη Ζίτσα. Ένας γεννήθηκε στην Πρωτόπαππα και ένας γεννήθηκε στο Μπουρτάρι (σημερινό όνομα του χωριού είναι το Δαφνόφυτο).
5. Τα υπόλοιπα παιδιά είχαν γεννηθεί σε χωριά, τα οποία έχουν μεγάλη χιλιομετρική απόσταση από τη Ζίτσα. Γι' αυτό το λόγο ο αριθμός των μαθητών που φοιτούσαν στα σχολεία ήταν μικρότερος εν σχέσει με άλλα γειτονικά χωριά της Ζίτσας.

25. Βλ. Κοκκολάκης 2003, σ. 180.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΠΗΓΕΣ

ΓΑΚ = Γενικά Αρχεία του Κράτους Νομού Ιωαννίνων: Μαθητολογία των σχολείων της Ζίτσας
Μαθητολόγιο 1 (1915-1940).

II. ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γεωργιάδης 1889 = Εμμανουήλ Γεωργιάδης, *Ζίτσα Η Κωμόπολη της Ηπείρου*, (Αθήνα 1889).
- Γύρας 2013 = Δημήτριος Γύρας, *Η Ζίτσα, γλωσσάρι και ιστορικά, κοινωνικά και λαογραφικά στοιχεία*, [Γραφικές τέχνες-εκδόσεις Θεοδωρίδη], (Ιωάννινα 2013).
- Ζιώγου-Καραστεργίου 2011 = Σιδηρούλα Ζιώγου-Καραστεργίου, Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Η πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση των γυναικών στην Ελλάδα: 19ος και 20ος αιώνας, Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Όψεις και Απόψεις*, τόμος II, [Gutenberg], (Αθήνα 2011).
- Κοσμάς 2002 = Θεόδωρος Κοσμάς, *Η Ζίτσα του 19ου αιώνα*, (διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 2002), (Ιωάννινα 2005).
- Κοκολάκης 2003 = Κοκολάκης Μιχάλης, *Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι: χάρος, διοίκηση και πληθυσμός στην τουρκοκρατούμενη Ήπειρο(1820-1913)*, [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών/Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών], (Αθήνα 2003).
- Μαυροσκούφης 2011 = Δημήτρης Μαυροσκούφης, Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Προσπάθειες για θεμελίωση του εκπαιδευτικού συστήματος την περίοδο 1821-1832, Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Όψεις και Απόψεις*, τόμος II, *Νεοελληνική Εκπαίδευση 1821-2010*, [Gutenberg], (Αθήνα 2011).
- Μπουζάκης 2011 = Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Μεταρρυθμιστικά Επεισόδια κατά την Α' και Β' βενιζελική περίοδο, Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Όψεις και Απόψεις*, τόμος II, [Gutenberg], (Αθήνα 2011).
- Νικολαΐδου 1987 = Νικολαΐδου Ελευθερία, «Η Οργάνωση του κράτους στην απελευθερωμένη Ήπειρο (1913-1914)», *Δωδώνη* 16, τχ. 1 (1987), σσ. 496-610.
- Οικονόμου 1969 = Βασίλειος Οικονόμου, *Η Ζίτσα, κωμόπολη της Ηπείρου*, (έκδοση της αδελφότητας Ζιτσαίων), (Αθήνα 1969).
- Παπασταύρου 1895 = Αμαλία Παπασταύρου, *Η Ζίτσα, ιστορική και γεωγραφική περιγραφή της κωμοπόλεως ταύτης της Ηπείρου*, (Αθήνα 1895).
- Τζήκας-Μπουζάκης 2011 = Χρήστος Τζήκας-Σήφης (επιμ.), *Μεταρρυθμιστικά επεισόδια κατά την Α' και Β' βενιζελική περίοδο, Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Όψεις και Απόψεις*, τόμος II, *Νεοελληνική Εκπαίδευση 1821-2010*, [Gutenberg], (Αθήνα 2011).
- Τσουκαλάς 1992 = Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή: ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, μτφρ. Ιωάννα Πετροπούλου, Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Πρόλογος Ν. Γ. Σβορώνος, [εκδόσεις Θεμέλιο], (Αθήνα 1992).

KATERINA ZARIDIS-CHARILAOS TSOVKAS
e-mails: kzaridi@cc.uoi.gr — chartsog@law.auth.gr

THE REGISTER OF THE SECONDARY SCHOOL OF ZITSA IN 1915-1916

ABSTRACT

The present study is an attempt to reveal the development of the secondary school in Zitsa after the Balkan wars, mainly in the first two years, after the end of the war. According to the school register 51 students attended lessons in this school. The majority of them come from Zitsa.

Apart from that, important information referred to this school register, for example their birth place, their age and other personal information for every child. Furthermore, in this historical period there were also a primary school and a girls' school. Also many children from neighboring villages such as Lithino and Karitsa studied in this school.

In conclusion, student s' attendance was related to family's financial status, every family paid fees for their children in order to attend lessons in this school. The majority of children came from a middle class background.